

Plenaire vergadering van de Eerste Kamer op dinsdag 10 juli 2012

Toespraak van de Voorzitter van de Eerste Kamer,
Mr. G.J. de Graaf

Herdenking Dr. L.M. (Bertus) de Rijk (1924-2012)

Op 30 juni jongstleden overleed op 87-jarige leeftijd Lambertus Marie de Rijk, oud-senator voor de PvdA. Hij was lid van de Eerste Kamer van 6 november 1956 tot 20 september 1961 en van 13 oktober 1964 tot 11 juni 1991. Van 1980 tot 1991 was hij Eerste Ondervoorzitter van de Kamer. Met een anciënniteit van 11.516 dagen was hij een van de langstzittende senatoren in de 20e eeuw. Wij gedenken vandaag op deze plek niet alleen een zeer erudiet oud-lid met een sterke verbondenheid met de Eerste Kamer, maar ook een christenhumanist in doen en werken.

De heer De Rijk werd geboren in Hilversum in 1924. Zijn vader was indertijd gemeenteambtenaar. Op elf-jarige leeftijd ging hij naar het seminarie in Bergen op Zoom. Tijdens de oorlog studeerde hij filosofie aan het Grootseminarie in Driebergen en daarna klassieke talen in Utrecht, waar hij in 1952 cum laude promoveerde op Aristoteles.

Weliswaar geboren katholiek, werd de heer De Rijk na het Bisschoppelijk mandement van 1954 uit protest lid van de PvdA. In dit mandement ontraadden de Nederlandse bisschoppen katholieken het lidmaatschap van de PvdA. Zij verboden hen ook om lid te worden van de socialistische vakcentrale, het NVV. De heer De Rijk behoorde tot de zogeheten 'non-conformisten' en negeerde dit; hij werd daarmee in die tijd één van de zeldzame katholieken binnen de PvdA.

In 1956 legde hij - precies op de dag van zijn 32ste verjaardag - de eed af in dit huis. Dat jaar was besloten de Eerste Kamer uit te breiden van 50 naar 75 leden. De heer De Rijk maakte deel uit van de zogeheten 'nieuwe garde'.

Met enige tegenzin heeft hij de Eerste Kamer in 1961 tijdelijk verlaten, omdat hij hoogleraar werd in de wijsbegeerte aan de Universiteit Nijmegen, waar hij studie maakte van het denken van Thomas van Aquino. In 1967 werd hij in Utrecht benoemd tot buitengewoon hoogleraar in de wijsbegeerte; in 1969 tot hoogleraar in Leiden. In zijn latere leven

zijn hem eredoctoraten verleend door de universiteiten van Kopenhagen en Nijmegen. Ook was hij vanaf 1977 lid van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen. De heer De Rijk was niet alleen een markant, eigenzinnig en gedreven politicus, maar ook een man die zijn sporen in de wetenschap heeft verdiend. De koppeling van middeleeuwse filosofie met actuele politiek vond hij zelf een welkome combinatie: het beoefenen van een 'achteruitkijkvak' en tegelijkertijd via de politiek met één been in de maatschappij staan.

De heer De Rijk maakte in jaren '50 deel uit van de commissie-Burger. Die commissie stelde voor om een parlementair stelsel te maken naar het 'Bataafs-Noors model' van één gecombineerde kamer. Zelf was hij voor het voortbestaan van deze Kamer. Volgens hem heeft de Eerste Kamer vanwege haar beperkte bevoegdheden weliswaar de taak marginaal te toetsen, maar verwijst dit allerm minst naar het vervullen van een 'slechts marginale politieke rol'. Integendeel, marginaal toetsen impliceert - zo vond hij - een toetsing aan randvoorwaarden, voorwaarden die dus per definitie essentieel zijn. De heer De Rijk zag de Kamer als een politiek college, net als de Tweede Kamer. Ook zou de Kamer zijns inziens best een kabinet 'naar huis' mogen sturen, wanneer de situatie hiertoe aanleiding geeft.

In zijn tijd in de Kamer heeft de heer De Rijk maar liefst zestien kabinetten zien passeren, van Drees III tot aan Lubbers-Kok. Ondanks de enorme lengte van die periode genoot hij bij het brede publiek geen grote bekendheid als politicus. Hij spotte in interviews zelf wel eens met die relatieve onbekendheid. Zo vertelde hij in een interview met De Stem geamuseerd dat hij door in de Kamer aanwezige cameramensen eens was aangezien voor de verwarmingsmonteur.

In de Eerste Kamer zelf was hij als woordvoerder onderwijs en defensie allerm minst onopvallend. Zo maakte hij zich sterk voor onder meer *centres of excellence* binnen Nederlandse universiteiten en pleitte hij in 1981 tegen de plaatsing van kruisraketten in Nederland. Hij stond erom bekend zijn toespraken te verluchten met fraaie beeldspraken, opmerkelijke vergelijkingen en gebeurtenissen uit de middeleeuwen of de oudheid.

De heer De Rijk was een warm pleitbezorger van een levendige democratie. Zo sprak hij zich in 1990 als Eerste Ondervoorzitter in zijn redevoering bij het 175-jarig bestaan van de Kamer uit voor meer democratische *courage* binnen het parlement. Democratie gedijt alleen, zo zei hij, als iedere deelnemer de moed heeft op zijn stuk te staan. Het harmoniemodel binnen het parlement gaat, aldus De Rijk, terecht uit van een bereidheid tot onderling verstaan, maar wordt verstikkend en alles toedekkend wanneer niet ieder staat voor datgene waarvoor hij of zij heeft op te komen.

Bij zijn afscheid in de Kamer in 1991 werd de heer De Rijk geprezen om zijn sprankelende geest en zijn buitengewone verdiensten voor deze Kamer. Oud-premier Lubbers loofde ooit zijn 'fundamentele blijmoedigheid en gevoel voor verhoudingen en strijdbaarheid'. Moge ons respect voor zijn persoon en werk, en zijn inzet voor de parlementaire democratie tot steun zijn voor zijn familie en vrienden.

Ik verzoek een ieder om een moment stilte in acht te nemen.